

جلسه ۱۹۴

۱۴ خرداد ماه ۱۳۴۹
۲۹ ربیع الاول ۱۳۹۰
۴ ژوئن ۱۹۷۰
پنجشنبه

مذاکرات مجلس شورای ملی

صورت مشروح مذاکرات مجلس روز پنجشنبه (۱۴) خرداد ماه ۱۳۴۹

فهرست مطالب :

- ۱ - قرائت اسامی غائبین جلسه قبل .
- ۲ - تصویب صورت جلسه .
- ۳ - بیانات آقای رئیس دائره ابراز تأسف از فوت آیت الله العظمی آقای حاج سید محسن طباطبائی حکیم و اعلام یک دقیقه سکوت .
- ۴ - بیانات قبل از دستور - آقایان : دکتر کفائی مهندس صابئی - امام مردوخ - فخر طباطبائی - حق شناس - دکتر شفیع امین - قاضی زاده - دکتر عاملی تهرانی - امامی رضوی .
- ۵ - تعیین موقع جلسه آینده - ختم جلسه .

مجلس ساعت نه و پنج دقیقه صبح بریاست آقای عبدالله ریاضی تشکیل گردید

۱ - قرائت اسامی غائبین جلسه قبل

رئیس - صورت غائبین جلسه قبل قرائت میشود .

غائبین با اجازه - آقایان :

صدیقیانی زاده - زرگر زاده - دکتر مدنی - مرتضوی - مهندس بریمانی - دکتر حکیم شوشتری - دکتر زعفرانلو - شاهنده - فروتن - دکتر صالحی - دکتر صدر - دکتر اعتمادی - بوشهری - مهندس ناصر بهبودی - پرویزی - دکتر حکمت - دکتر دادفر - دکتر شریعت - شیخ بهائی - دکتر ضیائی - دکتر فریور - مهندس کیبا کجوری - مافی - مروتی - دکتر ملکی - ملک افضلی - مهندس یار محمدی - دکتر بزدان پناه - بانو زاهدی .

غائبین مریض - آقایان :

دکتر عدل - مهندس معتمدی - پاینده - بانو دولشاهی -

مهرزاد .

۲ - تصویب صورت جلسه

رئیس - راجع به صورت جلسه دفعه گذشته نظری

نیست ؟ (اظهاری نشد) صورت جلسه تصویب میشود .

۳ - بیانات آقای رئیس دائره ابراز تأسف از

فوت آیت الله العظمی آقای حاج سید محسن طباطبائی حکیم و اعلام یک دقیقه سکوت

رئیس - چنانکه همکاران محترم استحضار حاصل

فرموده اند حضرت آیت الله العظمی آقای حاج سید محسن طباطبائی حکیم مرجع تقلید شیعیان جهان ساعت بیست و دو و پانزده دقیقه روز دوشنبه ۱۱ خرداد ماه جاری برحمت ایزدی پیوستند و با بخش خیر رحلت معظم له جامعه اسلام غرق در ماتم و اندوه و تأثر و تأسف گردید (صحیح است) .
بقین دارم از این ضایعه عظیم بیش از همه شخص شخص شاهنشاه متأثر و متألم گردیدند (صحیح است) و بفرمان شاهنشاه در بار شاهنشاهی اعلام عزاداری نمود و بلافاصله مغازه ها

و مؤسسات ملی در سراسر کشور تعطیل گردید و مردم در مساجد و تکایا گرد آمده و بجزاداری مشغول شدند. (صحیح است).

حضرت آیت الله العظمی آقای حاج سید محسن طباطبائی حکیم که اینک جامعه اسلام و مخصوصاً ملت ایران در ماتم رحلت ایشان اندوهگین و سوگواری مظهر کامل اخلاق و فضیلت و نمونه تام و تمام انسان واقعی بشمار می رفتند و در تمام طول حیات خود در راه تقوی و تحکیم مبانی اصول اسلامی کوشیدند (صحیح است). من از طرف خود و کلیه نمایندگان مجلس شورای ملی و ملت ایران این ضایعه بزرگ اسلامی را بکلیه مسلمانان جهان تسلیت عرض می کنم و با احترام روح آن پیشوای فقید عالم اسلام يك دقیقه سکوت در حال قیام اعلام می نمایم.

(در این موقع عموم حضار با احترام پیاخته و يك دقیقه سکوت اجرا گردید)

۴- بیانات قبل از دستور آقایان: دکتر کفائی
مهندس صائبی - امام مردوخ - حق شناس
دکتر شفیق امین - قاضی زاده - دکتر عاملی تهرانی -
امامی رضوی

رئیس - نطق های قبل از دستور را شروع می کنیم آقای دکتر کفائی بفرمائید.

دکتر کفائی - با کسب اجازه از مقام معظم ریاست همکاران ارجمند، درگذشت خلد آشیان، رضوان جایگاه حضرت آیت الله العظمی آقای سید محسن حکیم رهبر روحانی شیعیان جهان مصیبت بزرگی بود که در این هفته برای جامعه تشیع با تمام سنگینی و تلخی رو نمود و بخصوص ملت مسلمان و شیعه ایران را عزادار کرد (صحیح است). مرحوم آیت الله حکیم شخصیتی ناشناخته نبودند تا امروز من در صدد معرفی مجدد ایشان بر آمده و احیاناً درباره مراتب فضل و دانش تقوی و عظمت مقام معظم له سخنی بگویم، زیرا ایشان اگر کما هو حق شناخته شده نمی بودند خاتر این چنین مرتبه و مقامی نزد میلیونها مردم مسلمان جهان نمی شدند. اتفاقاً در مورد این مراجع تقلید معظم، درست مثال مشهور آفتاب آمد دلیل آفتاب مصداق دارد. زیرا شخصیت مذهبی هنگامی این چنین در قلب و روح مردم مؤمن جایگزین

می شود که واجد تمام خصوصیات تسخیر قلوب باشد، (صحیح است) این حقیقت اصولاً در تمام مذاهب و ادیان آسمانی وجود دارد، خصوصاً در دین مقدس اسلام و مذهب حقه تشیع بدرخشان ترین وجهی همواره این معیار و میزان مقدس وجود داشته و خواهد داشت. صرف نظر از مقام علمی و فضایل اخلاقی و آزمایش های آموزنده ای که يك پیشوای بزرگ جهان تشیع معمولاً حائز آن میباشد، بر اثر داشتن خصائل و مناقبی که بعلم ریاضت و تزکیه نفس و خدمتگزاری مداوم و بی ریا بخلق خدا، فقط با توجهات باری تعالی در روح آنان پیدا میشود و واجد این شرط مهمی میشوند که طبعاً يك مرجع باید باشد این مردان خدا دارای قسمتی از خصوصیات روحانی و معنوی میباشد که همواره ائمه اطهار و پیشوایان بزرگوار تشیع چنان خصوصیات روحانی و باطنی را میستوند و برای برقراری رابطه بین خدا و بندگانش آن را ضروری میدانستند. توجه باطنی و قلبی شیعیان جهان و شخصیت والای حضرت آیت الله حکیم بحق مظهری از حقانیت ایشان در تصدی و کفالت امور مسلمین و شیعیان جهان بود (صحیح است).

اکنون که در این دوسه روز این همه تجلیل بعمل آمده و واقعاً شیعیان جهان بخصوص ایرانیان باک نهاد اینقدر غرق در عزاداری توأم با احترام و خلوص نیت شده اند بهترین نشانه آن است که مردم ما چقدر نسبت به مبانی دینی و مذهبی خود پای بند بوده و مردان حق و خدمتگزاران راستین را مورد تقدیس و احترام قرار میدهند (صحیح است). حضرت آیت اله حکیم که از مبارزان واقعی در جهت تأمین استقلال روحی و مادی مردم عراق بودند حق بزرگی بگردن ملت برادر ما عراق دارند و همانگونه که در بدست آوردن استقلال کشور عراق بصورت يك مجاهد واقعی و توانا کوشیده بودند بهنگام انحرافات هم که در دستگاه حکومتی آن کشور پدید آمد عدم رضایت باطنی خود را اظهار میکردند (صحیح است). و از حق مردم و انسانیت در مقابل افرادی که حکومت را غصب می کردند دفاع مینمودند (صحیح است) هر چند که مسئولان حکومت عراق در بجا آوردن حق مقام والای ایشان و استفاده از وجود مبارکشانشان تملل و بی استعدادی نشان دادند مردم مؤمن عراق قدر و منزلت معظم له

را بخوبی میدانستند (صحیح است) و بایشان دل بستگی داشتند و ما از این رهگذر برادران عراقی خود که متأسفانه فعلاً در شرایط نامساعد سیاسی بسر میبرند تسلیت میگوئیم، هم اکنون قاطبه مردم و وطن ما همراه تمام شیعیان جهان در کنار جامعه روحانیت در رحلت حضرت آیت الله حکیم عزادارند. جای امتنان و قدردانی است که دستگاههای انتشاراتی کشور اعم از رادیو و تلویزیون و مطبوعات خدمتگزار کشور منعکس کننده واقعی و صمیمی احساساتی هستند که ملت ایران و در رأس آن شخص شاهنشاه مخفم نیست بمعقدهات مذهبی و مقدسات و معنویات دارند واقعاً جای سپاسگزاری است که می بینیم شخص شاهنشاه اسلام پناه بمحض استماع خبر درگذشت رهبر شیعیان جهان شدیداً متأثر شده و تمام احترامات و تجلیلی را که امکان دارد از مقام شامخ سلطنت نسبت به يك مقام بزرگ روحانی مبذول گردد، مبذول فرمودند (صحیح است) در بار شاهنشاهی خود را عزادار اعلام نمود پرچمها نیمه افراشته شدند يك روز تعطیل عمومی در سرتاسر کشور بامر مبارک همایونی اعلام گردید و ملت عزادار ایران و تمام شیعیان جهان مورد تفقد ذات شاهانه قرار گرفته مراتب تسلیت و دلجوئی از جانب مقام اعلای سلطنت بهمه ابلاغ گردید. شاید بيموقع نباشد که در چنین شرایطی خصوصاً باذآور این حقیقت شویم که ایده نولوزی و افکار مترقی و ابدی اسلامی و روش های انسانی تشیع آنچنان در قلوب ما ایرانیان و حتی در قلوب تمام مردم این منطقه ریشه دارد که تصور رسوخ و نفوذ هر گونه بدآموزیهای مادی گری و خدانشناسی در لباس باصطلاح متجدد اقتصادی و اجتماعی عرضه شود خیالی باطل خواهد بود (صحیح است). بهر حال باید صریحاً گفت که مایه کمال تأسف خواهد بود، اگر در بعضی از سرزمینهای اسلامی به این حقیقت بزرگ و آفتاب درخشان فرهنگ و تمدن اسلامی بی اعتنائی شده و آن را نادیده بگیرند، هم چنانکه مایه کمال امیدواری و بهاهات است که در وطن ما این سرمایه بزرگ رستگاری تحت حمایت و رهبری صمیمانه و مؤثر رهبر بزرگ ایران شاهنشاه مخفم برای ملت ما محفوظ مانده و حتی موجب بوجود آمدن حلقه اتحاد ائتلاف ملت های برادر اسلامی شده است

(صحیح است) سعی و کوششی که رهبر بزرگ ما برای تقویت همبستگی و اتحاد بین کشورهای اسلامی و ایجاد همکاری بین برادران مسلمان بعمل میآورند در واقع روح واقعی همان راهی است که شارع مقدس اسلام و پیغمبر راستین میخواسته و این مفهوم تحت عنوان انما المؤمنون اخوه و سایر شعارهای وحدت و یگانگی اسلامی بیان شده است. اکنون در این مکان مقدس مراتب تسلیت خود و همکاران پارلمانی را بعموم شیعیان جهان و عالم روحانیت در این مصیبت بزرگ تقدیم می دارم (احسن) و همچنین لازم میدانم مراتب سپاسگزاری جامعه روحانیت و تمام شیعیان جهان و خصوصاً هموطنان عزیز را به پیشگاه شاهنشاه اسلام پناه تقدیم داشته و از این تجلیلی که شخصاً از طرف شاهنشاه در مورد حضرت آیت الله حکیم معمول گردید چه در زمان حیات و دوران بیماری و چه بعد از درگذشت آنحضرت مبذول فرمودند تشکر می کنم. خداوند به باز ماندگان حضرت آیت الله حکیم صبر جمیل عنایت فرماید و عموم مسلمین را در کف حمایت خود محفوظ و مصون بگرداند (احسن - احسن).

رئیس - آقای مهندس صائبی بفرمائید.

مهندس صائبی - با اجازه مقام معظم ریاست و نمایندگان محترم.

بطوریکه استحضار دارید خبر تأثر آور درگذشت عالم جلیل القدر و پیشوای مذهبی و مرجع تقلید شیعیان جهان حضرت آیت الله العظمی آقای سید محسن طباطبائی حکیم در ساعت ده و پانزده دقیقه بعد از ظهر روز شنبه یازدهم خرداد ماه در بغداد عالم اسلام را در تألمی عظیم فرو برد و موجی از اندوه و تأثر در سراسر عالم اسلام و جهان تشیع بوجود آورد (صحیح است).

خبر این ضایعه بزرگ و اسفناک اسلامی که با استحضار شاهنشاه آریماهر رسید ذات ملوکانه را بشدت متألم و متأثر ساخت (صحیح است) و بفرمان همایونی در بار شاهنشاهی اعلام سوگواری نمود و دولت تعطیل عمومی اعلام کرد و پرچمهای سلطنتی و شاهنشاهی ایران نیمه افراشته شد. دیروز در تمام مساجد و تکایای کشور مراسم سوگواری برقرار بود و در این به بخش برنامه های مذهبی و قرائت قرآن مجید پرداخت این ضایعه بزرگ و واقعه تأسف انگیز

در بین کلیه طبقات مردم کشور تأثیری عمیق ایجاد نموده است و حتی اقلیت‌های مذهبی ایران هم که همیشه در غم و شادی با سایر هموطنان خود شریک هستند در این سوگواری با برادران مسلمان خود شرکت دارند (صحیح است).

از طرف دربار شاهنشاهی و دولت و کلیه طبقات مختلف مردم کشور مجالس ترحیم و سوگواری منعقد شده است. من از طرف خود و کلیه نمایندگان محترم مجلس شورای ملی این ضایعه اسفناک درگذشت پیشوای متقی و عالم جهان تشیع را به پیشگاه شهریار مسلمان دادگستر رهبر محیوب ملت ایران شاهنشاه آریامهر و خاندان محترم فقید سعید و عموم هموطنان عزیز و برادران مسلمان جهان از صمیم قلب تسلیت عرض نموده و شادی روح پرفتوح عالم روحانی و دانشمند و مرجع تقلید جهان تشیع را از درگاه قادر متعال مسئلت دارم (صحیح است).

با کمال تأسف دانشمندی یگانه و پیشوای مذهبی مقدس و متقی در جوار رحمت حق جای گرفت. سالها باید تا این چنین دانشمندی در دامن دهر تربیت شده و بجهان اسلام خدمتگزاری نماید (صحیح است).

مرحوم آیت الله العظمی حکیم که از خاندان علم و معرفت و نسب ایشان با ۳۰ واسطه بمولای متقیان حضرت علی علیه السلام میرسد در سال ۱۳۰۶ قمری هجری در نجف اشرف چشم بدنیاش گشودند. روحانی عالیقدری که در اثر اجرای تعالیم عالیله اسلامی و کسب علم و دانش از دین دارترین و خوش خلق‌ترین و متقی‌ترین مسلمان بشمار می‌آید و رهبری جهان تشیع و مسلمانان را بعهده داشت در اثر تربیت اسلامی بسیار ساده می‌زیست و با توکل عظیم بخدای بزرگ تمام وقتش را برای راهنمایی مسلمانان و توسعه و تعلیم دانش اسلامی مصروف میداشت و از مطالعه علوم اسلامی آنی فارغ نبود و اندک وقت خود را بمطالعات علمی و تدوین و تألیف آثار گرانبهادرخت بطوریکه در مدت حیات پربرکت خویش آثار گرانبهائی برای محققین و پژوهندگان اسلامی تدوین کرده اند و گنجینه اسلامی راغنی‌تر نموده است (صحیح است).

آن رادمرد فقید دانشمند از نظر تدریس و تعلیم و تربیت دانشمندان اسلامی که امید آینده شیعه هستند خدمات پر ارجی بعالم اسلامیت نموده‌اند و اکثر از

روحانیون دانشمند امروز که شاگردان دیروز معظم‌له میباشند در سراسر جهان اسلام پراکنده بوده و مسلمانان از دانش آنها استفاده و استفاضه میکنند (صحیح است).

امر حرم آیت الله حکیم روحانی باتقوی و فضیلت و اجرای تعالیم اسلامی همیشه سعی بلیغ مبذول داشته و در توسعه برادری اسلامی که مسلمانان جهان را بدون توجه به نژاد و رنگ و ملیت در لویای اسلام و ندای الهی انما المؤمنون اخوه قرار داده است گامهای بلندی برداشته‌اند (صحیح است).

آیت العظمی علاوه از تحقیق و تألیف آثار ارزنده و تربیت علمای دانشمند به بنا و توسعه و ترمیم مساجد و تکایا در سراسر ممالک اسلامی نیز علاقه فراوان داشته و این اقدامات خداپسندانه نام این رادمرد بزرگ را جاودان ساخته است (صحیح است).

در ۲۴ آبانماه ۱۳۴۴ که ضریح مطهر حضرت ابوالفضل علیه السلام که بدستور حضرت آیت الله حکیم وسیله صنعتگران اصفهانی ساخته شده بود و به کربلا حرکت داده شد مرجع تقلید شیعیان جهان در حرم مطهر حضور یافته و بیاناتی ایراد کردند که دیروز از رادیو تهران پخش گردید و خلاصه‌ای از ترجمه آن پیام را که سرمشق و سفارشی برای مسلمانان جهان میباشد به استحضار میرساند (احسن).

«بنام خدا. سباس بر خداوندی است که خدای دو جهان است و درود بر پیامبر اسلام و خاندان پاک او. پیام من بهمه مسلمانان جهان در هر کشور و سرزمین و هر قوم و ملت و رنگ و نژاد که باشند، بر آنها که پای بند تعالیم عالیله دین مبین اسلام هستند، دینی را که خدای بزرگ برای آنها کامل نمود و نعمتهای خود را از آنها دریغ نکرد. مسلمانان باید احکام و شرایع مقدس و عالیله دین مبین اسلام را با عقاید و افکاریکه از شرق و غرب میرسد و شکل صادرات بخود گرفته است عوض نکنند. اگر وضع بدی برای مسلمانان پیش آید دلیلش دوری آنها از دین خدا و عمل نکردن بدین خلاصه است. راه نجات فقط بازگشت باسلام است. دین اسلام است که سعادت و خوشبختی دو جهان را برای آنها بارمغان می‌آورد.

من دست دعا بسوی پروردگاردراز میکنم و میخواهم که همه مسلمانان را در راه خیر و صلاح و موفقیت مؤید و منصور بدارد.

او که یار و یاور ما است مسلماً این دعا را اجابت میکند.

با عرض تسلیت مجدد از این ضایعه بزرگ جهان اسلامی امید است که با عمل کردن مسلمانان بدین خدا و در سایه تعلیمات عالیله قرآن کریم و رهبری پیشوایان عالیقدر روز بروز بر قدر و منزلت جهان اسلام افزوده شده و عظمت روز افزون دین مقدس اسلام را که تعالیم نجاتبخش آن باعث سعادت دو جهان است از درگاه ایزد متعال مسئلت دارم (احسن. احسن) از توجهی که فرمودید سپاسگزارم.

رئیس - آقای امام مردوخ بفرمائید.

امام مردوخ - افول ستاره درخشان آسمان عظمت اسلام یعنی رحلت آیت الله العظمی حضرت حاج سید محسن حکیم طوری قلوب قاطبه فریقین عامه و خاصه را اجریده‌دار نموده که روز روشن در نظر همه مسلمانان صورت شب‌تار را دارد (آفرین - احسن) زیرا موت العالم موت العالم مرحوم آیت الله العظمی علاوه بر مقام شامخ روحانیت که

با نیروی زهد و ورع و خدا پرستی سرگشتگان وادی ضلالت را بشاهراه صراط مستقیم ارشاد و هدایت میفرمود. مؤلفات این حکیم الهی شفا بخش امراض روحی قاطبه مسلمانان جهان میباشد (صحیح است) اینست که در رحلت این عالم ربانی از غرب آفریقا تا شرق آسیا همه مسلمانان سراپا غرق ماتم و سوگواری هستند (صحیح است).

مخصوصاً اهالی تسنن ایران با انعقاد مجالس ترحیم و تلگراف عذیده مراتب همدردی و تأثرات روحی خود را نسبت به این ضایعه جبران ناپذیر و زریعه هایلله اعلام میدارند (احسن).

اینکه در اول عرض کردم افول ستاره درخشان عالم اسلام این است که خداوند میفرماید و بالتجم هم یهتدون - جای تردید نیست که خلاق متعال برای ارشاد عباد و راهنمایی نوع بشر پیغمبرانی ارسال داشتند که سر دسته آنان حضرت محمد رسول اکرم صل الله علیه و آله وسلم

میباشد و بعد از آن پیروان و علماو آنهایی که خودشان را فدای نشر شریعت مطهره نمودند زیرا امر بمعروف و نهی از منکر یکی از واجبات و فرض کفایه میباشد که در رأس آنان علمای اعلام قرار گرفته‌اند که با بسط علم و دانش و بیان حقایق اسلامی مردم را بشاهراه حقیقت اسلامیت هدایت نموده و سوق میدهند مسلم است که فوت عالم حقیقی فوت عالم انسانیت است چون علماء اعلام صورت طیب روحانی را دارند زیرا حضرت میفرماید العلم علمان علم - الابدان و علم الابدان همچنانکه بشر برای جسم احتیاج بطیب و دارو دارد تا این چندروزه عمر را با سلامتی و خوشی بر گزار نماید بیشتر از این احتیاج دارد که پی بیدنه امراض روحی خود و این امراض روحی فقط و فقط بوسیله علما و دانشمندان مذهب معالجه و برطرف میشود اینک بر ما مسلمانان واجب شده که در ظرف شبانه روز ۱۷ بار بطریق استغاثه بگوئیم اهدنا الصراط المستقیم. این ارشاد و هدایت منوط به راهنمایی علما و دانشمندان و ارائه طریق از طرف آنان است.

پس درگذشت حضرت آیت الله العظمی بك ضایعه جبران ناپذیر برای عالم اسلامیت میباشد. زیرا شخصیت معظم طوری بود که همه مسلمانان از محضر پربرکت او استفاده و استفاضه میکردند بدین لحاظ است که کلیه مسلمانان جهان چه شیعه و چه سنی از این ضایعه اسفناک متألم و متأثر میباشند. اینک کلمه شیعه و سنی عرض کردم برخلاف مرام و عقیده خود اینجانب بود زیرا خداوند میفرماید ان الدین عند الله الاسلام دین نزد خدا اسلام است پس بر ما مسلمانان لازم است که از تکرار دو کلمه تفرقه انداز و وحدت شکن بعداً اجتناب نمائیم و فقط همه ما خود را باسم مسلمان نامیده سایرین را مخاطب سازیم زیرا همه ما مسلمان هستیم و پیرو قرآن کریم و در ظل تعلیمات اسلامی باید وظیفه مسلمانی را انجام دهیم و در کلیه شئون همدیگر را مساعدت و معاضدت نمائیم مخصوصاً ما در عهدی قرار گرفته‌ایم که مملکت مادارای شاهنشاهی است مروج دین مبین اسلام و خادم شریعت مقدسه میباشند ملاحظه میفرمائید از وقتی که خبر این ضایعه اسفناک بسمع مبارک شاهنشاه رسیده چه اندازه متأثر و متألم گردیده‌اند

در باره عذر ادا شده است البته مسلمانان باید تأسی و اقتداء بشاهنشاه خودشان بکنند و علاقمند بیشتر بذهب باشند (صحیح است).
 و در این سانحه همه با هم همدوش متأثر و متألم باشند امیدوارم بعد از این مادیگر اسم شیعه و سنی را نشویم (احسن است) همچنانکه عرض کردم خداوند میفرماید انما المؤمنون اخوه چون ماهمه مسلمان هستیم و باید برادر باشیم این حرفها خودش تولید نفاق میکند (صحیح است - آفرین) خداوند تعالی ذات شاهنشاه آریامهر را از بلیات محفوظ بدارد تا در کف حمایت و مراحم اعلی حضرت ما بتوانیم در راه انجام شریعت و قوانین مفید مملکت قدمهای موثری برداریم برای روح حضرت آیت اله العظمی عرایض خود را با فاتحه ختم میکنم (احسن - احسن).

رئیس - آقای فخر طباطبائی بفرمائید

فخر طباطبائی - عرض کنم خبر جانگداز ضایعه فوت حضرت مستطاب حاج سید محسن طباطبائی حکیم که مرجع تقلید شیعیان جهان بودند همه مسلمین را غرق در اندوه و تأثر کرد بخصوص شاهنشاه آریامهر که از بدو سلطنت اهتمام زیادی در ترویج و احترام و بشعائر مذهبی داشته اند (صحیح است) غرق تأثر شدید گشتند و آنچه لازمه تجلیل بود در این مصیبت وارده بعمل آوردند و همین توجه و ایمان قلبی و باطنی است که همیشه وجود شاهنشاه آریامهر را از گزند بلیات محفوظ داشته است (صحیح است) و آنچه خواسته است خداوند با وعطا کرده است (صحیح است) بنده بنوبه خودم این مصیبت بزرگ را به پیشگاه اسلام پناه شاهنشاه آریامهر و عموم مسلمین جهان و علمای اعلام و بخصوص خاندان جلیل مرحوم آیت اله حکیم تسلیم عرض میکنم موضوع مرجعیت تقلید اصولاً یکی از مقامات عالی اسلامی است که بدست نمی آید مگر اینکه تقوی و دانش با هم توأم باشد تقوی عبارت از این است که کسی که دارای این مقام است واقعاً همانطور که میفرماید تبارک عن الهوی و مطیع الامر مولی باشد و اشخاصی که باین مقام میرسند دارای این فضائل باطنی باشند اگر نباشند هیچوقت به این مقامات نمیرسند چون نه به تبلیغ است و نه به تشبثات فقط اراده الهی میخواهد که توجه عموم مردم را متوجه آن مقام روحانیت بکند کما اینکه بعد از فوت مرحوم آیت الله

برو جردی همه می پرسیدند مرجع تقلید کیست و بخصوص چند هفته که گذشت خود به خود همین مرحوم آیت الله حکیم مورد توجه عموم مسلمین قرار گرفتند امیدواریم مراجعی که هستند خداوند آنها را هم محفوظ بدارد و انشاء الله کسی که باز بتواند این خدمت بزرگ را ادامه بدهد و این مکتب بزرگ را توسعه بدهد از میان این مراجع مرجع تقلید خود بخود معلوم بشود تکلیف شیعیان برای تقلید معین بشود بنده فقط از این فرصت ضمن تشکر از توجه ریاست محترم خواستم مراتب تسلیم خود را به این وسیله به عموم مسلمین جهان عرض کنم که واقعاً این ضایعه ای بود این اشخاص مصلحین اجتماع هستند نه تنها در اسلام بلکه در تمام مذاهب وقتی بزرگی از دست میرود تمام مذاهب غرق تأثر و تأسف میشوند برای اینکه اینها مصلحین دنیا هستند (احسن - احسن).

رئیس - آقای حشاش بفرمائید.

حشاش - با کسب اجازه از مقام ریاست محترم و همکاران گرامی - رحلت مرجع بزرگ تقلید شیعیان حضرت آیت الله العظمی آقای حاج سید محسن طباطبائی حکیم جهان تشیع در غم اندوهی بزرگ فرورفت (صحیح است) این خیر بمحض اینکه به ایران رسید، بفرمان شاهنشاه آریامهر اسلام پناه روز چهارشنبه تعطیل عمومی در سرتاسر ایران اعلام شده و پرچم دربار شاهنشاهی در روزهای سوگواری آیت الله حکیم نیم افراشته است و امروز هم در مسجد سپهسالار مجلس ترحیم آیت الله حکیم از طرف شاهنشاه آریامهر اسلام پناه برگزار شده است و تمام ملت ایران بغم و اندوهی بزرگ فرورفته اند حقیقتاً درگذشت آیت الله العظمی حاج سید محسن حکیم ضایعه جبران ناپذیری برای عالم شیعه بوده (صحیح است) و در تمام نقاط ایران در شهرها و شهرستانها بخشها و دهات مجلس سوگواری برپا شده - این جانب بنام يك ایرانی از طبقه کارگران در مجلس شورای ملی این ضایعه عظیم را بخوانده آیت الله حکیم و بعموم علما و حجج اسلام و برادران دینی تسلیم عرض نموده و بقاء عمر همگان را از درگاه احدیت مسئلت مینمایم.

رئیس - آقای دکتر شفیق امین بفرمائید.

دکتر شفیق امین - بنده قبل از شروع عرایض موظف هستم مراتب تسلیم خود و عموم هموطنان را پیشگاه مقدس شاهنشاه آریامهر تقدیم کنم ضایعه رحلت حضرت آیت الله حکیم در تمام طبقات و هموطنان عزیز و با ایمان و عقیده ما و تمام جهانیان يك تأسف و تأثر بزرگی ایجاد نموده است بنده باز با عرض تسلیم به پیشگاه شاهنشاه و عموم مسلمانان جهان و ملت با ایمان ایران و عالم روحانیت از خداوند بزرگ استنعا دارم که روح پاک آن شادروان را غریق رحمت فرماید امیدوارم همواره در زیر سایه تعالیم اسلام با هدایت پیشوای عالی قدرمان ملت ایران راهی را که بسوی حق و حقیقت پیشوای بزرگ ما هدایت میفرماید انشاء الله در پیشرفت مقاصد عالیه اسلامی و سعادت مسلمانان جهان و ملت شریف و با ایمان ایران موفق بشویم خیلی متشکرم (احسن).

رئیس - آقای قاضی زاده بفرمائید.

قاضی زاده - با اجازه مقام محترم ریاست مجلس شورای ملی، ضایعه اسفناکی که برای عالم اسلام پیش آمده مجلس شورای ملی را هم عزادار کرده است و هر چند ریاست محترم از طرف نمایندگان محترم مجلس شورای ملی تسلیم فرمودند ولی چون مصیبت بسیار عظیم است برای عالم اسلام و آقایان هم هر يك بنوبه خود در این موضوع مطالبی عنوان فرمودند در عین حال وظیفه دینی بهمین امر میکند که مطالبی عرض کنم و مقدمتاً میخواهم عرض کنم که نظریه الهیون واقعاً با کسان دیگر در مورد ساختمان عالم خلقت و عالم طبیعت فرق میکند و اینها معتقد هستند کسی از نردبان طبیعت بالا نرفته است و معتقد هستند که این عالم بقوه قاهره ای که نگهدارنده کلیه موجودات است خلق شده است و آن قوه قاهره عالم است، قادر است، حی است، مرید است، مدبر است، بنابراین حکمت بالغه الهی اقتضا کرده است که تمام موجودات ارشاد و هدایت بشوند بحکم فطرت و بهمین جهت که عرض کردم که عالم لایتنای است و کسی از حقیقت را درک نمیکند مگر بقوه منطقی و عقلی یاد آمد از ناصر خسرو علوی که میفرماید:

زمین در جنب این نه هفت مینا

چو خشخاشی بود بر روی دریا

نگر تانو بر این خشخاش چندی

سزدگر بر بروت خود بخندی

یا یکی از عرفا میفرماید:

آسمانها و زمین يك سبب دان

کز درخت قدرت حق شد عیان

تو چو کرمی در میان سبب در

از درخت و باغبانی بی خبر

حکمت الهی اقتضا کرده است برای ارشاد بشر

حقایق تشریح بشود و این حقایق بوسیله انبیاء که عضولایق

جهان هستند تشریح میگردد عضو لایق جهان انبیاء هستند

گاهی عصا در دست موسی میدهد و بدیضا احیاء موتی

بوسیله عیسی میکند و حقایق قرآن را بوسیله خاتم انبیاء

ظاهر میکند که عضولایق است و علم الهی بوسیله خاتم

انبیاء ظاهر میشود ولی نباید متوقف بماند این حقایق و این

تشریح باید بوسیله مقاماتی که لیاقت دارند و ظرفیت این

علم را دارند بتدریج در تمام قرون و اعصار باید تشریح

ظاهر بشود و ما معتقد هستیم که زمین نبیاستی بی حجت

باشد احکام الهی باید بوسیله اینها تشریح و تشریح بشود

و اینها همین انبیاء و اولیاء اند و علمای اعلام و حجج اسلام

هستند که احکام الهی را استنباط میکنند و نظر و فتوی

میدهند و باین درجه از مقام میرسند که حکم می کند که

رأی و نظری که می دهند حکم الله است حضرت آیت الله

حکیم مرجع تقلید شیعیان جهان یکی از علمای بزرگ

ربانی بود و رحلت این عالم ربانی ضایعه بسیار عظیم و

برای عالم اسلام و مایه کمال تأسف و تأثر است، بی جهت

نیست که شخص اول مملکت متأثر و متألم می شوند بنابراین

بحکم الناس علی دین ملوکهم بهترین فرصتی است برای

ترویج دین مبین اسلام از طرفی باید عرض کنم تمام فقها تمام

حکما و تمام دانشمندان و تمام سلاطینی که مروج دین مبین اسلام

بوده اند و تعالیم عالیه اسلام را عمل می کرده اند و اعتقاد دارند

حاصل و خلاصه نظر همه اینها اینست که بین مسلمین اتحاد

و برادری به تمام معنی مساوات و عدالت بر قرار بشود

بهمین جهت در زمان ساسانیان وقتی ملت ایران متوجه

شدند در جزیره العرب پیغمبری طلوع کرده است که

عدالت را بلاك عمل قرارداد بمصدیق قامت السماوات

والارض بالقسط و تمام مردم و ملت ایران متوجه شدند که

در بار عزادار شده است البته مسلمانان باید تأسی و اقتداء بشاهنشاه خودشان بکنند و علاقمندی بیشتر بذهب باشند (صحیح است).

و در این سانحه همه ما هم هندوش متأثر و متألم باشیم امیدوارم بعد از این مادیگر اسم شیعه و سنی را نشوییم (احسن است) همچنانکه عرض کردم خداوند میفرماید انما المؤمنون اخوه چون ماهمه مسلمان هستیم و باید برادر باشیم این حرفها خودش تولید نفاق میکند (صحیح است - آفرین) خداوند متعال ذات شاهنشاه آریامهر را از بلیات محفوظ بدارد تا در کنف حمایت و مراحم اعلیحضرت ما بتوانیم در راه انجام شریعت و قوانین مفید مملکت قدمهای موثری برداریم برای روح حضرت آیت اله العظمی عرایض خود را بلغات ختم میکنم (احسن است - احسن است).

رئیس - آقای فخر طباطبائی بفرمائید

فخر طباطبائی - عرض کنم خبر جانگداز ضایعه فوت حضرت مستطاب حاج سید محسن طباطبائی حکیم که مرجع تقلید شیعیان جهان بودند همه مسلمین را غرق در اندوه و تأثر کرد بخصوص شاهنشاه آریامهر را که از بدو سلطنت اهتمام زیادی در ترویج و احترام و شعائر مذهبی داشته اند (صحیح است) غرق تأثر شدید گشتند و آنچه لازم تجلیل بود در این مصیبت وارده بعمل آوردند و همین توجه و ایمان قلبی و باطنی است که همیشه وجود شاهنشاه آریامهر را از گزند بلیات محفوظ داشته است (صحیح است) و آنچه خواسته است خداوند باو عطا کرده است (صحیح است) بنده بنوبه خودم این مصیبت بزرگ را به پیشگاه اسلام پناه شاهنشاه آریامهر و عموم مسلمین جهان و علمای اعلام و بخصوص خاندان جلیل مرحوم آیت اله حکیم تسلیم عرض میکنم موضوع مرجعیت تقلید اصولاً یکی از مقامات عالی اسلامی است که بدست نمیآید مگر اینکه تقوی و دانش باهم توأم باشد تقوی عبارت از این است که کسی که دارای این مقام است واقعاً همانطور که میفرماید باید تارك عن الهوی و مطیع الامر مولی باشد و اشخاصی که باین مقام میرسند دارای این فضائل باطنی باشند اگر نباشند هیچوقت به این مقامات نمیرسند چون نه به تبلیغ است و نه به تشیبات فقط اراده الهی میخواهد که توجه عموم مردم را متوجه آن مقام روحانیت بکند کما اینکه بعد از فوت مرحوم آیت الله

بروجردی همه می پرسیدند مرجع تقلید کیست و بخصوص چند هفته که گذشت خود به خود همین مرحوم آیت الله حکیم مورد توجه عموم مسلمین قرار گرفتند امیدواریم مراجعی که هستند خداوند آنها را هم محفوظ بدارد و انشاء الله کسی که باز بتواند این خدمت بزرگ را ادامه بدهد و این مکتب بزرگ را توسعه بدهد از میان این مراجع مرجع تقلید خود بخود معلوم بشود و تکلیف شیعیان برای تقلید معین بشود بنده فقط از این فرصت ضمن تشکر از توجه ریاست محترم خواستم مراتب تسلیم خودم را به این وسیله به عموم مسلمین جهان عرض کنم که واقعاً این ضایعه ای بود این اشخاص مصلحین اجتماع هستند نه تنها در اسلام بلکه در تمام مذاهب وقتی بزرگی از دست میرود تمام مذاهب غرق تأثر و تأسف میشوند برای اینکه اینها مصلحین دنیا هستند (احسن است - احسن است).

رئیس - آقای حشمناس بفرمائید.

حشمناس - با کسب اجازه از مقام ریاست محترم و همکاران گرامی - رحلت مرجع بزرگ تقلید شیعیان حضرت آیت الله العظمی آقای حاج سید محسن طباطبائی حکیم جهان تشیع در غم اندوهی بزرگ فرورفت (صحیح است) این خبر بمحض اینکه به ایران رسید، فرمان شاهنشاه آریامهر اسلام پناه روز چهارشنبه تعطیل عمومی در سرتاسر ایران اعلام شده و پرچم دربار شاهنشاهی در روزهای سوگواری آیت الله حکیم نیم افراشته است و امروز هم در مسجد سپهسالار مجلس ترحیم آیت الله حکیم از طرف شاهنشاه آریامهر اسلام پناه برگزار شده است و تمام ملت ایران بغم و اندوهی بزرگ فرورفته اند حقیقتاً در گذشت آیت الله العظمی حاج سید محسن حکیم ضایعه جبران ناپذیری برای عالم شیعه بوده (صحیح است) و در تمام نقاط ایران در شهرها شهرستانها بخشها و دهات مجلس سوگواری برپا شده - این جانب بنام يك ایرانی از طبقه کارگران در مجلس شورای ملی این ضایعه عظیم را بخانواده آیت الله حکیم و بعموم علما و حجج اسلام و برادران دینی تسلیم عرض نموده و بقاء عمر همگان را از درگاه احدیت مسئلت مینمایم.

رئیس - آقای دکتر شفیق امین بفرمائید.

دکتر شفیق امین - بنده قبل از شروع عرایض موظف هستم مراتب تسلیم خود و عموم هموطنان را به پیشگاه مقدس شاهنشاه آریامهر تقدیم کنم ضایعه رحلت حضرت آیت الله حکیم در تمام طبقات و هموطنان عزیز و با ایمان و عقیده ما و تمام جهانیان يك تأسف و تأثر بزرگی ایجاد نموده است بنده باز با عرض تسلیم به پیشگاه شاهنشاه و عموم مسلمانان جهان و ملت با ایمان ایران و عالم روحانیت از خداوند بزرگ استعدا دارم که روح پاک آن شادروان را غریق رحمت فرماید امیدوارم همواره در زیر سایه تعالیم اسلام با هدایت پیشوای عالیقدرمان ملت ایران راهی را که بسوی حق و حقیقت پیشوای بزرگ ما هدایت میفرماید انشاء الله در پیشرفت مقاصد عالیه اسلامی و سعادت مسلمانان جهان و ملت شریف و با ایمان ایران موفق بشویم خیلی متشکرم (احسن است).

رئیس - آقای قاضی زاده بفرمائید.

قاضی زاده - با اجازه مقام محترم ریاست مجلس شورای ملی، ضایعه اسفناکی که برای عالم اسلام پیش آمده مجلس شورای ملی را هم عزادار کرده است و هر چند ریاست محترم از طرف نمایندگان محترم مجلس شورای ملی تسلیت فرمودند ولی چون مصیبت بسیار عظیم است برای عالم اسلام و آقایان هم هر يك بنوبه خود در این موضوع مطالبی عنوان فرمودند در عین حال وظیفه دینی به من هم امر میکند که مطالبی عرض کنم و مقدمتاً میخواهم عرض کنم که نظریه الهیون واقعاً با کسان دیگر در مورد ساختمان عالم خلقت و عالم طبیعت فرق میکند و اینها معتقد هستند کسی از نردبان طبیعت بالا نرفته است و معتقد هستند که این عالم بقوه قاهره ای که نگهدارنده کلیه موجودات است خلق شده است و آن قوه قاهره عالم است - قادر است، حی است، مرید است، مدرك است، بنابراین حکمت بالغه الهی اقتضای کرده است که تمام موجودات ارشاد و هدایت بشوند بحکم فطرت و بهمین جهت که عرض کردم که عالم لایتنه ای است و کسی آن حقیقت را درك نمیکند مگر بقوه منطقی و عقلی بادم آمد از ناصر خسرو علوی که میفرماید:

زمین در جنب این نه سف مینا

چو خشخاشی بود بر روی دریا

نگر تاتو بر این خشخاش چندی

سزدگر بر بروت خود بخندی

یا یکی از عرفا میفرماید:

آسمانها و زمین يك سبب دان

کز درخت قدرت حق شد عیان

تو چو کرمی در میان سبب در

از درخت و باغبانی بی خبر

حکمت الهی اقتضا کرده است برای ارشاد بشر حقایق تشریح بشود و این حقایق بوسیله انبیاء که عضولایق جهان هستند تشریح میگردد عضو لایق جهان انبیاء هستند گاهی عصا در دست موسی میدهد و یدبضا احیاء موتی بوسیله عیسی میکند و حقایق قرآن را بوسیله خاتم انبیاء ظاهر میکند که عضولایق است و علم الهی بوسیله خاتم انبیاء ظاهر میشود ولی نباید متوقف بماند این حقایق و این تشریح باید بوسیله مقاماتی که لیاقت دارند و ظرفیت این علم را دارند بتدریج در تمام قرون و اعصار باید تشریح ظاهر بشود و ما معتقد هستیم که زمین نبیستی بی حجت باشد احکام الهی باید بوسیله اینها تشریح و تشریح بشود و اینها همین انبیاء و اولیاء اند و علمای اعلام و حجج اسلام هستند که احکام الهی را استنباط میکنند و نظر و فتوی میدهند و باین درجه از مقام میرسند که حکم می کند که رأی و نظری که می دهند حکم الله است حضرت آیت الله حکیم مرجع تقلید شیعیان جهان یکی از علمای بزرگ ربانی بود و رحلت این عالم ربانی ضایعه بسیار عظیم و برای عالم اسلام و مایه کمال تأسف و تأثر است، بی جهت نیست که شخص اول مملکت متأثر و متألم می شوند بنابراین بحکم الناس علی دین ملوکهم بهترین فرصتی است برای ترویج دین مبین اسلام از طرفی باید عرض کنم تمام فقها تمام حکما و تمام دانشمندان و تمام سلاطینی که مروج دین مبین اسلام بوده اند و تعالیم عالیه اسلام را عملی کرده اند و اعتقاد دارند حاصل و خلاصه نظر همه اینها اینست که بین مسلمین اتحاد و برادری به تمام معنی مساوات و عدالت برقرار بشود بهمین جهت در زمان ساسانیان وقتی ملت ایران متوجه شدند در جزیره العرب پیغمبری طلوع کرده است که عدالت را ملاك عمل قرارداد بمصدق قامت السماوات و الارض بالقسط و تمام مردم و ملت ایران متوجه شدند که

بین سید قریشی و سیاه حبشی چون امتیازی نیست مگر به توتی باین دین مقدس گرویدند و آقایان بخوبی واقفند که در مکتب اسلام علماء و دانشمندان بزرگی ظهور نموده اند، و حضرت آیت الله حکیم از آنجمله علمائی است که خدمات مهمی برای عالم اسلام انجام داده است. مذهب اسلام از مذاهبی است که امثال شیخ طوسی، سید مرتضی، رسید رضی، شیخ طبرسی و سایر دانشمندان بزرگ تربیت کرده که حتی در عالم بشریت دارند. خلاصه ضایعه بسیار اسفناک است و من از طرف جامعه لیسانسیه ها و کارمندان دولت به تمام مسلمین جهان و پیشگاه شاهنشاه عالیقدر که پیرو تعالیم عالیه اسلام هستند تسلیت عرض می نمایم (احسن).

رئیس - آقای دکتر عاملی بفرمائید.

دکتر عاملی تهرانی - جناب آقای رئیس همکاران ارجمند من هم بنوبه خود اجازه می خواهم رحلت این عالم روحانی، عالمی که تعلق به جهان اسلام و عالم تشیع دارد (صحیح است) که از جهت حیات معنوی ملت ما و از جهت پیوستگی های عمیقی که مذهب تشیع در طول تاریخ با آئین شاهنشاهی ایران زمین یافته است حائز اهمیت بسیار است (صحیح است) در گذشت حضرت آیت الله سید محسن طباطبائی حکیم نه تنها در گذشت شخصیت علمی ممتاز در سطح جهانی است بلکه از دو نظر تمام جهان اسلام و تمام بینه نفوذ معنوی شاهنشاهی ایران را دچار تألم و تأثر کرده است (صحیح است) از جهت جهان اسلام باین دلیل که بطوری که عنایت و توجه دارید در زمان حیات جعفر بن محمد امام صادق که این مکتب جعفری منسوب بایشان است و ماهمه پیروان و شیعیان این مکتب هستیم (صحیح است) فرصت ممتازی پدید آمد که بسا وجود محدودیت های بسیار از جهات سیاسی و اجتماعی این توفیق دست داد که از جهت علمی مکتب عظیمی پایه گذاری بشود و این مکتب بر آن چنان نهادهای اجتماعی استواری بگیرد که در طول دوران بسیار هزار ساله راه خودش را پیموده است و مبانی این مکتب آنچنان قوی و استوار بنیانگذاری شده است که بی شک تازمانهای بسیار و شاید تا به جاویدان این رشته

معنوی جریان خواهد داشت بر این مکتب استوار در هر عصر و دوره ای شخصیت های تابناک و درخشانده ای هستند که وجود آنها پیوند معنوی همه پیروان و شیعیان را فراهم می آورد و شخصیت ممتاز و علمی آنها سبب میشود که نه تنها در جهان تشیع درخشندگی و تابناکی داشته باشند بلکه در تمام جهان علوم انسانی این درخشندگی و تابناکی را داشته باشند باینجهت همواره دانشمندان و علمای طراز اول مکاتب مختلف اسلامی از نظر دیگر فرقه ها و مذاهب نیز مورد احترام عمیق و بسبار بوده اند از جهت دیگر که جهت تاریخی است مذهب شیعه چه در عصر دلبلیان چه پیش از آن و چه در عصر صفویان مذهب رسمی شاهنشاهی ایران بوده است (صحیح است) و مکاتب و حوزه های علمیه این مذهب در پرتو توجه حکمرانان و شاهنشاهان ایرانی آبیاری و تغذیه میشده است و در طول زمان میان شاهنشاهی ایران زمین و این مذهب پیوندهای استوار و عمیق و ژرفی پدیدار شده است بطوریکه امروز شیعیان جهان در هر جا که باشند به ایران به ملت ایران به شاهنشاه ایران بعنوان یک شهرتاری که در زیر سایه مکتب معنوی آنها در فشر برافراشته است احترام فوق العاده میگذارند بهمین جهت تمام پیوستگان به شاهنشاهی ایران زمین بعلت پیوستگی که این مکتب بزرگ روحانی دارند امروز عمیقاً متأثر و متألم هستند (صحیح است) از اینجهت بار دیگر اجازه می خواهم که تسلیت خودم را بهمه زنان و مردان که پیوست عالم اسلام هستند و پیوست جهان و فرهنگ معنوی ایران زمین هستند عرض کنم (احسن - احسن).

رئیس - آقای امامی رضوی بفرمائید.

امامی رضوی - با اجازه ریاست محترم و همکاران ارجمند، مجلس امروز از رحلت شخصیت آیت الله حکیم متأثر است (صحیح است) و حق هم همین بود چون مسلمانان جهان تنها رابطه ای که با خدای خود پیدا میکنند مراجع شخصیت ها و مجتهدین مسلم جامع شرایط هستند (صحیح است) اینجا صحبت از مرجعیت جهان اسلام بخصوص جهان شیعه بمیان آمد باید گفت خداوند متعال در قرآن کریم به صراحت فرموده اند:

الله لا اله الا هو الحي القيوم لا تأخذه سنة ولا نوم . خداوند متعال هیچوقت خواب ندارد و در فکر بندگان خودش هست همانطور که نسبت به سلطنت خود و سلطنت دنیائی جهان با پیغمبر خود صحبت میفرمودند، فرمودند: قل اللهم مالك الملك تؤتي الملك من تشاء و تنزع الملك ممن تشاء و تعز من تشاء و تبدل من تشاء . یعنی منصرف پادشاهی جهان من هستم و من هستم که پادشاهی را به کسی که بخواهم میدهم و از کسی که بخواهم میگیرم آنرا که دلیل منی کنم من هستم و آنرا که عزیز می کنم من هستم و اگر شاهنشاه ما شاهنشاه آریامهر اینقدر از رحلت مرحوم آیت الله حکیم متأثر شدند خود را بطنه ای است که با خداوند دارند و این سلطنت از خدای بزرگ به معظم له رسیده است و ما به تبعیت از احکام شرعی خود موظف هستیم که در فکر مراجع تقلید خود باشیم من چون نکته ای را ضروری میدانم بعرض میرسانم و آن اعلامیه فرات است که سال گذشته آیت الله با تأثر خاطر می که از بعضی از کمونیست ها

۵- تعیین موقع جلسه آینده - ختم جلسه

رئیس - با احترام روح حضرت آیت الله حکیم این جلسه را ختم میکنیم جلسه آینده ساعت هشت و نیم صبح روز یکشنبه هفته آینده است و دستور جلسه دستور جلسه امروز خواهد بود.

(ده و پنج دقیقه صبح جلسه ختم شد)

رئیس مجلس شورای ملی - **عبدالله ریاضی**